

Justis- og
beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep,
0030 Oslo

Oslo, 20. mars 2017
Vår ref.: FEG

Deres ref. 16/7844

HØRINGSUTTALELSE – SKJERPET STRAFF FOR FLERE LOVBRUDD OG STYRKET VERN AV FORNÆRMEDE VED LOVBRUDD BEGÅTT I FELLESSKAP

1. INNLEDNING

Jussbuss er et studentdrevet rettshjelptiltak tilknyttet Universitetet i Oslo. Vi har 45 års erfaring med rettshjelpsarbeid og oppsøkende virksomhet. Gjennom vår saksbehandling tilegner vi oss erfaring som vi anvender i vårt rettspolitiske arbeid.

Fengselsgruppen ved Jussbuss behandlet ca. 820 saker i 2016, og møter fengselsklienter hver uke. På bakgrunn av våre erfaringer ønsker vi å komme med noen kommentarer til høringsnotatet.

2. GENERELLE BEMERKNINGER

Jussbuss er negative til forslaget og mener at det ikke er hensiktsmessig å endre reglene. Endringsforslaget er også i strid med sentrale hensyn bak straffegjennomføringen.

I det følgende vil vi knytte kommentarer til de enkelte endringsforslagene som er lagt fram i høringsnotatet.

3. FORSLAG TIL SKJERPING AV STRAFFENIVÅET VED FLERE LOVBRUDD

Departementets begrunnelse for å skjerpe straffenivået er deres oppfatning av at «*dagens straffenivå ikke i tilstrekkelig grad reflekterer alvorret og grovheten i å begå gjentatt eller omfattende kriminalitet*» (s.9 i høringsnotatet).

De presiserer videre at det ved integritetskrenkninger kan være vanskelig å begrunne at handlingen gir mindre utsalg i straffeutmålingen dersom gjerningspersonen skal dømmes for flere forhold (s. 9 i høringsnotatet).

a. BEMERKNINGER TIL FORSLAGET

Skjerpning av straffenivå strider mot utviklingen som har skjedd i Norge i nyere tid. Norsk strafferettspleie bygger på en human tankegang. Selv om hensynet til den fornærmede skal ivaretas, har samfunnet beveget seg bort fra ideen om at straff skal handle om gjengjeldelse.

I tillegg til sikkerhets- og prevensjonshensynet, utgjør hensynet til rehabilitering grunnlaget for den norske kriminalomsorgen. Domfelte skal ha en mulighet til å rehabiliteres og sendes ut i samfunnet med de verktøy som trengs for å bli en lovlydig borger.

Rehabilitering er ikke nevnt en eneste gang i høringsnotatet. Av denne grunn er det vanskelig å forstå hvordan endringsforslaget ivaretar rehabiliteringsprinsippet. Jussbuss mener departementet burde undersøkt hvordan skjerping av straffnivået vil berøre rehabiliteringsprinsippet før forslaget ble sendt ut på høring.

Straffenivået er en viktig faktor for å oppnå best rehabilitering i fengsel. I Norden har vi kortere fengselsstraffer sammenlignet med resten av Europa. Korte dommer gir straffedømte et insentiv til å oppføre seg og forsøke å bedre seg i fengsel – nettopp fordi muligheten for løslatelse ikke er for langt unna.

De fleste domfelte skal tilbake til samfunnet. Jussbuss er enig i at det må være proporsjonalitet mellom lovbrudd og straffnivå, men det kan ikke åpnes for et straffnivå som undergraver rehabiliteringen av de innsatte.

4. FORSLAG TIL HEVING AV MAKSSTRAFFEN VED FLERE LOVBRUDD

Justis- og beredskapsdepartementet ønsker å innføre endringer i straffeloven og straffeprosessloven som vil legge til rette for en hevet maksimalstraff.

Etter dagens lovgivning er det slik at i tilfeller der gjerningspersonen har begått flere lovbrudd, kan «[...]fengselsstraffen forhøyes inntil det dobbelte, men ikke i noe tilfelle med mer enn 6 år og aldri ut over 21 år» jf. straffelovens § 79 (1). Dette skal regnes ut ifra «[...] lengstestrafen i det strengeste straffebudet» jf. § 79 (1) a. For enkelte særlig grove lovbrudd er maksimalstraffen hevet med fengsel inntil 30 år, jf. strl. kapittel 16 og strl. § 132.

Selv om 30 år rent faktisk er maksimalstraffen i norsk rett, må rammen på 21 år også regnes som en maksimalstraff. Maksimalstraff på 30 år gjelder for helt spesielle lovbrudd, og må anses som et unntak fra hovedregelen om maksimalstraff på 21 år.

Departementets forslag er å endre maksimalstraffen i strl. § 79 slik at man kan idømme opp til 30 års fengsel dersom forbryteren har begått flere lovbrudd som kan straffes med 15 år i fengsel eller mer. Videre vil de heve strafferammen til 40 år dersom det er begått flere lovbrudd som hver for seg kan straffes med opp til 30 år.

Bakgrunnen for forslaget er å skape forholdsmessighet mellom lovbrudd og reaksjon, særlig i tilfeller der lovbrøyteren har begått flere lovbrudd av særlig grov karakter (s. 26 i høringsnotatet).

a. BEMERKNINGER TIL FORSLAGET

I juridisk teori legger man til grunn at straff er basert på prinsippene om allmennprevensjon og individualprevensjon. Tanken om straff som gjengjeldelse er formelt sett ikke et hensyn i norsk strafferett, selv om hensynet til den allmenne rettsfølelse ofte blir anført i diskusjoner rundt straff og straffnivå.

i. Allmennprevensjon

Når det gjelder allmennprevensjon, er det ingen grunn til å anta at en straff på 30 år vil oppleves noe særlig mer avskrekkende enn en straff på 21 år. 21 år er allerede en svært

lang periode å sitte i fengsel. De som ikke skremmes av en straff på 21 år, blir neppe mer skremt av muligheten for 30 års fengselsstraff. Allmennprevensjon taler dermed ikke for en økning av maksimalstraffen.

ii. Individualprevensjon

Jussbuss har erfart at domfelte som sitter flere år i fengsel, opplever straffen sin som alvorlig og tyngende. En utvidelse av strafferammene for særlig alvorlige forbrytelser vil neppe ha noe mer avskrekkende effekt på domfelte som sitter på svært lange dommer. Det kan derimot ha en negativ effekt på rehabiliteringen av den domfelte.

iii. Rehabilitering

Lengre straffer gjør det vanskeligere å tilbakeføres til samfunnet etter endt soning. Lange fengselsopphold vanskeliggjør innsattes kontakt med et nettverk utenfor, som arbeidsplass, familie og venner. Brutte relasjoner utenfor murene fører til at straffedømte sitter igjen med et utelukkende kriminelt nettverk. Rehabiliteringsaspektet ved straffen blir følgelig svekket dersom maksimalstraffen heves.

I Norge fanger reglene om forvaring opp tilfellene der domfelte er dømt for alvorlig kriminalitet og det er fare for liten eller ingen forbedring over lengre tid. Disse reglene bygger på sikkerhetsmessige hensyn. Dette bør være eneste grunn til at innsatte skal sone lengre enn det som i dag er maksimalstraffene. Jussbuss mener at forvaring vil fange opp de mest alvorlige tilfellene, der muligheten for rehabilitering er liten. Dette ivaretar viktige sikkerhetshensyn.

Styrkning av innholdet i soningen gjennom arbeidstrening, kurs og utdanning i fengsel letter en tilbakeføring til samfunnet. Dersom det gis økte midler til slike tiltak, minskes risikoen for at innsatte vender tilbake til en kriminell livsførsel.

Samfunnet drar heller ikke nytte av at domfelte sitter i fengsel et tiår lengre. Samtidig koster det i gjennomsnitt over en million kroner i året å fengsle et individ¹. Den domfelte har da heller ikke mulighet til å arbeide og bidra i samfunnet med arbeidskraft, foreldrerolle og skattebetaling. I tillegg er soningsskader et utbredt fenomen blant domfelte.

Jussbuss mener derfor at ressursene må brukes på bedre tilbud til innsatte, og ikke til å holde folk lengre i fengsel. Forslaget fra Justis- og beredskapsdepartementet vil gi et annet utslag enn det som er ønsket.

5. AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Jussbuss er svært kritiske til at rehabilitering overhodet ikke er nevnt i høringsnotatet.

Videre mener vi at departementet ikke har gitt tilstrekkelig uttrykk for at heving av maksimalstraffen både gjelder maksimalstraffen på 21 år og 30 år.

Det fremgår av høringsnotatet at forslaget også omfatter «gjentatt vinningskriminalitet og andre lovbrudd». Med dette åpner departementet for mer omfattende endringer enn det som

¹ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2010-2011/110607/4/>

er redegjort for i høringsnotatet. Dersom dette er et forslag som skal fremmes, må departementet legge til rette for at høringsinstansene kan uttale seg om forslaget.

Jussbuss er negative til endringene som er foreslått i høringen. Straffenivået må ikke skjerpes, og maksstraffene må ikke bli høyere. Lengre fengselsopphold skaper større integreringsvansker etter endt soning, og svekker rehabiliteringen. Det er heller ikke samfunnsøkonomisk nyttig.

Spørsmål kan rettes til Jussbuss på telefonnummer 22 84 29 00 mellom klokken 10.00 og 15.00, alle hverdager unntatt torsdag.

Med vennlig hilsen
for Jussbuss v/ Fengselsgruppa

for Karen Tora Hjelmervik

Nerbø

Ingrid S. Lie

Karen Tora Hjelmervik Nerbø

for Ingrid Keenan

Ingrid S. Lie

Ingrid Keenan

for Marie Linga Slåke

Ingrid S. Lie

Marie Linga Slåke

for Kristina Davidsen

Ingrid S. Lie

Kristina Davidsen

for Alexander Schmidt

Aarrestad

Ingrid S. Lie

Alexander Schmidt Aarrestad

Ingrid S. Lie

Ingrid Sigstad Lie